

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบหาความสัมพันธ์ (descriptive correlational research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะซีมเศร้าหลังคลอด การสนับสนุนทางสังคม และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ มารดาวัยรุ่นไทยอายุต่ำกว่า 18 ปี ในระยะหลังคลอด 6 สัปดาห์
กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นไทยอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่มารับบริการตรวจหลังคลอด 6 สัปดาห์ที่แผนกนรีเวชกรรม โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และแผนกหลังคลอดและวางแผนครอบครัว โรงพยาบาลปทุมธานี ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติดังนี้

1. หลังคลอดบุตรทางช่องคลอด
2. ไม่มีภาวะแทรกซ้อนในระยะคลอดและระยะหลังคลอด
3. หลังคลอดเลี้ยงบุตรด้วยตนเอง
4. สามารถพูดและเขียนภาษาไทยได้
5. บุตรมีสุขภาพแข็งแรง น้ำหนักแรกเกิดมากกว่าหรือเท่ากับ 2,500 กรัม
6. ยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย

การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามอำนาจการวิเคราะห์ทางสถิติ (power analysis) ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .05 อำนาจการทดสอบ .80 และการประมาณค่าขนาดความสัมพันธ์ของตัวแปร (effect size) .30 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 85 ราย (Polit, 2010) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน

ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของมารดาวัยรุ่นที่เข้ารับบริการตรวจหลังคลอด 6 สัปดาห์ในแต่ละโรงพยาบาลของปี พ.ศ. 2557 โดยใช้สูตรการคำนวณ (ยูวดี ฤาชา และคณะ, 2543)

$$\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} = \frac{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละโรงพยาบาลใน 1 ปี}}{\text{จำนวนประชากรทุกโรงพยาบาลใน 1 ปี}}$$

จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน ได้กลุ่มตัวอย่างจากโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ จำนวน 42 ราย และโรงพยาบาลปทุมธานี จำนวน 43 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ ระดับการศึกษา ศาสนา รายได้ต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครอบครัว การวางแผนในการมีบุตร และบุคคลที่ช่วยดูแลบุตรและมารดาในระยะหลังคลอด

2. แบบประเมินภาวะซึมเศร้าหลังคลอด ผู้วิจัยใช้แบบประเมินภาวะซึมเศร้า The Edinburgh Postnatal Depression Scale (EPDS) สร้างโดยค็อกซ์ และคณะ (Cox et al., 1987) และแปลเป็นภาษาไทยโดย ปีตานุพงศ์ และคณะ (Pitanupong et al., 2007) เป็นแบบประเมินให้เลือกตอบด้วยตนเอง มีข้อคำถาม 10 ข้อ เป็นคำถามด้านบวก 2 ข้อ คำถามด้านลบ 8 ข้อ แต่ละข้อมีการให้คะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ 0-3 ให้เลือกตอบเพียง 1 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

	คะแนนด้านลบ	คะแนนด้านบวก
ไม่มีเลย	0	3
เกือบจะไม่มี	1	2
มีบางเวลา	2	1
มีบ่อยมาก	3	0

แบบประเมินมีคะแนนรวม 30 คะแนน โดยหากคะแนนรวมมากกว่าหรือเท่ากับ 7 หมายถึง มีภาวะซึมเศร้าหลังคลอด

3. แบบประเมินการสนับสนุนทางสังคม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของมารดาหลังคลอดของนลินี สิทธิบุญมา และคณะ (2558) ที่สร้างจากแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมของเฮาส์ (House, 1981) เป็นแบบประเมินเกี่ยวกับการรับรู้การได้รับการสนับสนุนของมารดาหลังคลอดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านข้อมูล การสนับสนุนด้านการประเมิน และการสนับสนุนด้านทรัพยากร เป็นแบบประเมินด้วยตนเอง ลักษณะของคำตอบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีข้อคำถามทั้งหมดจำนวน 37 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามด้านการสนับสนุนด้านอารมณ์จำนวน 8 ข้อ ด้านการสนับสนุนด้านการประเมินจำนวน 10 ข้อ ด้านการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารจำนวน 10 ข้อ และด้านการสนับสนุนด้านทรัพยากรจำนวน 9 ข้อ เป็นข้อคำถามด้านบวก เกณฑ์การให้คะแนนตั้งแต่ 1-5 ให้เลือกตอบเพียง 1 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เป็นความจริงมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
เป็นความจริงส่วนมาก	ให้	4	คะแนน
เป็นความจริงปานกลาง	ให้	3	คะแนน
เป็นความจริงเล็กน้อย	ให้	2	คะแนน
ไม่เป็นความจริงเลย	ให้	1	คะแนน

การแปลผลคะแนนมีค่าตั้งแต่ 37 - 185 คะแนน ถ้าผลรวมได้ค่าคะแนนมาก หมายถึง มารดาหลังคลอดได้รับการสนับสนุนจากสังคมในระดับมาก ค่าคะแนนน้อย หมายถึง มารดาหลังคลอดได้รับการสนับสนุนจากสังคมในระดับน้อย การแปลผลคะแนนการสนับสนุนทางสังคมของมารดาหลังคลอดโดยรวมและรายด้าน พิจารณาแบบอิงเกณฑ์อันตรภาคชั้นดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33 คะแนน หมายถึง มารดาหลังคลอดได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67 คะแนน หมายถึง มารดาหลังคลอดได้รับการสนับสนุนทางสังคมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00 คะแนน หมายถึง มารดาหลังคลอดได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก

4. แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น ผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่นของลอกส์ดอน (Logsdon, 2009) และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยการประเมินการทำกิจกรรม 6 ด้าน ได้แก่ 1) การทำงานบ้าน 2) การใช้เวลาว่าง 3) การดูแลบุตร 4) การดูแลตนเอง 5) การศึกษา และ 6) การทำงาน เป็นแบบประเมินให้เลือกตอบด้วยตนเอง มีข้อคำถาม 43 ข้อ เป็นข้อคำถามด้านบวก ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับตั้งแต่ 1-4 คะแนน เลือกตอบเพียง 1 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ไม่ตรงกับกรกระทำของท่านเลย	ให้	1	คะแนน
ตรงกับกรกระทำของท่านเล็กน้อย	ให้	2	คะแนน
ตรงกับกรกระทำของท่านปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ตรงกับกรกระทำของท่านมาก	ให้	4	คะแนน

การแปลผลคะแนนแยกเป็น 2 ส่วน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 85 ราย ปฏิบัติกิจกรรมในส่วนที่ 1 ครบ และมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 ราย ที่มีการปฏิบัติกิจกรรมในส่วนที่ 2

การแปลผลคะแนนส่วนที่ 1 ประกอบด้วยการประเมินการทำกิจกรรม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การทำงานบ้าน 2) การใช้เวลาว่าง 3) การดูแลบุตร และ 4) การดูแลตนเอง ผลคะแนนมีค่าความเป็นไปได้ตั้งแต่ 1-4 คะแนน ถ้าผลรวมได้ค่าคะแนนมาก หมายถึง มารดาหลังคลอดมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่มาก ค่าคะแนนน้อย หมายถึง มารดาหลังคลอดมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่น้อย การแปลผลคะแนนความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น โดยรวมและรายด้าน ใช้ค่าเฉลี่ย พิจารณาแบบอิงเกณฑ์อันตรภาคชั้นดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.99 คะแนน หมายถึง มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่น้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.00-2.99 คะแนน หมายถึง มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.00-4.00 คะแนน หมายถึง มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่มาก

ส่วนการแปลผลคะแนนในส่วนที่ 2 ประกอบด้วยการประเมินการทำกิจกรรม 2 ด้าน ได้แก่ 1) การศึกษา และ 2) การทำงาน ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity)

ผู้วิจัยใช้แบบประเมินภาวะซึมเศร้าหลังคลอด EPDS ที่สร้างโดยค็อกซ์ และคณะ (Cox et al., 1987) และแปลเป็นภาษาไทยโดยปีตานูพงศ์ และคณะ (Pitanupong et al., 2007) แบบประเมินการสนับสนุนทางสังคมของมารดาหลังคลอดของนลินี สิทธิบุญมา และคณะ (2558) ที่สร้างจากแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมของเฮาส์ (House, 1981) ผู้วิจัยไม่ได้ปรับปรุง หรือตัดแปลงใดๆ จึงไม่ได้หาความตรงตามเนื้อหาซ้ำ และแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น ผู้วิจัยได้ตัดแปลงขึ้นจากแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่นของ ลอกส์ดอน (Logsdon, 2009) และจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลมารดาวัยรุ่นหลังคลอด 1 ท่าน และอาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาหลังคลอด 2 ท่าน หลังจากผ่านการพิจารณาแล้ว และนำมาหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามรายข้อ (item-level CVI) และค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือทั้งชุด (scale-level CVI) เท่ากับ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ครั้ง คำนวณค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาได้เท่ากับ 1

การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability)

ผู้วิจัยนำแบบประเมินภาวะซึมเศร้าหลังคลอด แบบประเมินการสนับสนุนทางสังคมของมารดาหลังคลอด และแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น ไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นในระยะ 6 สัปดาห์หลังคลอดที่มีลักษณะเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ราย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่นำศึกษา หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นดังนี้ แบบประเมินภาวะซึมเศร้าหลังคลอด เท่ากับ .81 แบบประเมินการสนับสนุนทางสังคมของมารดาหลังคลอด เท่ากับ .92 และแบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น เท่ากับ .85

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยนำโครงร่างวิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อผ่านการอนุมัติแล้วนำหนังสือพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรม โรงพยาบาลปทุมธานี และ

โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ เสนอต่อคณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 3 สาขา วิทยาศาสตร์ หลังจากได้รับอนุญาตให้ดำเนินการวิจัย ผู้วิจัย อธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การรวบรวมข้อมูลวิจัย การบันทึกข้อมูลโดยไม่ระบุชื่อของกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรักษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเป็นความลับและใช้เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้ เท่านั้น และชี้แจงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบ พร้อมทั้งขอความร่วมมือโดยความสมัครใจ เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างได้อ่านเอกสารยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย และคำชี้แจงแบบสอบถาม พร้อมทั้งอธิบายให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถปฏิเสธหรือยุติการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดเวลา ซึ่งการปฏิเสธหรือยุติการเข้าร่วมวิจัยจะไม่มีผลต่อการรักษาพยาบาล เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมวิจัยเป็นลายลักษณ์อักษร การศึกษาครั้งนี้ไม่พบกลุ่มตัวอย่างปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัย หลังจากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพบกลุ่มตัวอย่างมีภาวะซึมเศร้าหลังคลอด 36 ราย ผู้วิจัยแจ้งพยาบาลประจำหน่วยงานเพื่อส่งต่อผู้เชี่ยวชาญให้การช่วยเหลือต่อไป

ขั้นตอนและวิธีการรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือผ่านคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เสนอแก่ผู้อำนวยการโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และ โรงพยาบาลปทุมธานี เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย
2. เมื่อได้รับหนังสืออนุมัติจากผู้อำนวยการ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และ โรงพยาบาลปทุมธานี ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าแผนกนรีเวชกรรม โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และหัวหน้าแผนกหลังคลอดและวางแผนครอบครัว โรงพยาบาลปทุมธานี เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการวิจัย
3. ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติ แนะนำตัว และสร้างสัมพันธภาพ อธิบายวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ประโยชน์ของงานวิจัย อธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามการวิจัย และเมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมวิจัย ให้กลุ่มตัวอย่างลงนามยินยอมเข้าร่วมวิจัยในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย โดยยึดหลักพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง
4. หลังจากทีกลุ่มตัวอย่างยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย ผู้วิจัยจัดให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป 2) แบบสอบถามภาวะซึมเศร้าหลังคลอด 3) แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของมารดาหลังคลอด 4) แบบสอบถามความสามารถในการ

ปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น และผู้วิจัยอยู่ในตำแหน่งที่กลุ่มตัวอย่างมองเห็นได้ แต่ไม่ใกล้ชิดจนเกินไป เพื่อหากกลุ่มตัวอย่างไม่เข้าใจข้อความ ผู้วิจัยจะได้อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจโดยไม่มี การชี้แนะแนวทางคำตอบ

5. หลังจากที่กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน สมบูรณ์ของแบบสอบถาม และกล่าวขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

6. เมื่อเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างครบตามที่ต้องการแล้ว นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มา วิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรม สสำเร็จรูป โดยกำหนดระดับนัยสำคัญ .05 ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์คะแนนภาวะซึมเศร้าหลังคลอด คะแนนการสนับสนุนทางสังคมของมารดา หลังคลอด และคะแนนความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะซึมเศร้าหลังคลอด การสนับสนุนทางสังคม และ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของมารดาวัยรุ่น โดยตรวจสอบการแจกแจงข้อมูลด้วยสถิติ โคลโมโกรอฟ-สมอร์นอฟ (Kolmogorov-Smirnov) พบข้อมูลมีการแจกแจงแบบโค้งปกติจึงใช้สถิติ สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) และวิเคราะห์ค่าระดับความสัมพันธ์ ตามการกำหนดระดับความสัมพันธ์ของโคเฮน (Cohen, 1988) ดังนี้

$r = .01 - .29$ หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

$r = .30 - .49$ หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

$r = .50 - 1.0$ หมายถึง มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง